

آشنایی با «ترین»های جهات چهارگانه در ایران

چکیده

اینکته در

انتهای جهات چهارگانه

کشورمان ایران کدام آبادی و کدام

روستا و شهر قرار گرفته برای خیلی از هموطنان

جالب و شنیدنی است. در این تحقیق کوتاه بر آن هستیم

تا با کمک نقشه‌های موجود در مرکز آمار ایران با شمالی‌ترین و

جنوبی‌ترین و شرقی‌ترین و غربی‌ترین نقاط کشورمان آشنا شویم. همچنین

میزان اختلاف ساعت بین شرقی‌ترین و غربی‌ترین نقاط را دریابیم.

اگرچه تعیین انتهای جهات چهارگانه می‌تواند دیدگاهی نیز باشد اما در این تحقیق بر مبنای طول

و عرض جغرافیایی این امر صورت گرفته است. ولی در دیدگاه هندسی نقشه ایران ممکن است این نقاط

طوری دیگر استخراج شود.

کلیدواژه‌ها: ایران، جهات چهارگانه، شرقی‌ترین نقطه ایران، غربی‌ترین، جنوبی‌ترین، شمالی‌ترین

محمد تاجیک

کارشناس ارشد جغرافیای سیاسی و دبیر آموزش و پرورش

شهرستان فیروزه، استان خراسان رضوی

آخرین سرشماری رسمی مرکز آمار ایران، جمعیتی بالغ بر ۳۲۰۱ نفر داشته است.

از شرقی‌ترین نقطه ایران در نقطه صفر مرزی پاکستان تا روستای کوهک حدود ۹ کیلومتر فاصله مستقیم است. دهستان کوهک شرقی‌ترین دهستان و روستای کوهک شرقی‌ترین مرکز دهستان کشور نیز به حساب می‌آید. بخش مهرگان نیز شرقی‌ترین بخش کشور است.

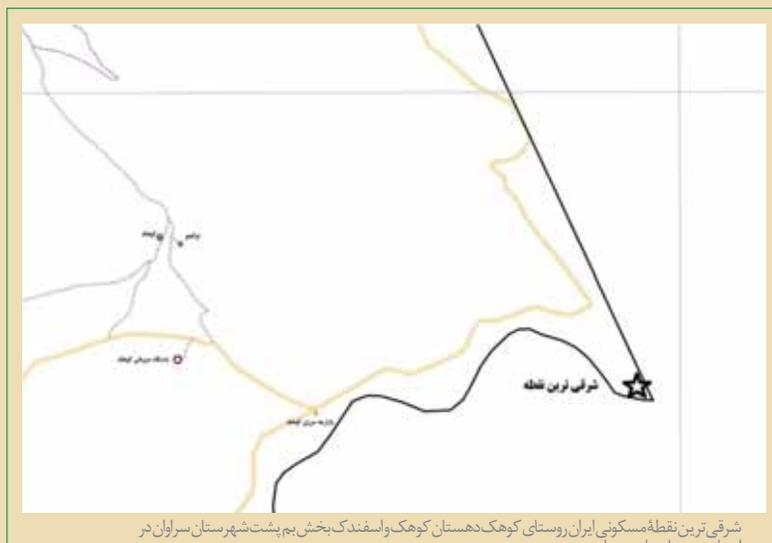
شهر سیرکان مرکز بخش بم پشت شهرستان سراوان، شرقی‌ترین شهر ایران محسوب می‌شود. این شهر در ۶۲ درجه و ۳۸ دقیقه طول شرقی واقع شده است (چنانچه طرح تبدیل روستاهای مراکز بخش به شهر در وزارت کشور ادامه یابد، در آینده نزدیک روستای اسفندک، مرکز بخش جدیدالتأسیس مهرگان به شهر تبدیل خواهد شد و این مکان در ۶۲ درجه و ۴۹ دقیقه طول شرقی لقب شرقی‌ترین شهر کشور را از آن خود خواهد کرد).

شهر سراوان نیز به‌عنوان شرقی‌ترین مرکز شهرستان ایران در ۶۲ درجه و ۲۰ دقیقه طول شرقی و شهر زاهدان به‌عنوان شرقی‌ترین مرکز استان کشور در ۶۰ درجه و ۵۱ دقیقه طول شرقی قرار دارد. اولین نقطه مسکونی ایران که در تمام طول سال زودتر لحظه ظهر را تجربه می‌کند این روستاست. کوهک چون در شرق تهران قرار دارد، لحظه ظهر ۴۷ دقیقه و ۲۰ ثانیه زودتر از تهران اتفاق می‌افتد. لحظه ظهر در شرقی‌ترین نقطه ایران در مرز ایران و پاکستان ۴۷ دقیقه و ۴۰ ثانیه زودتر از تهران روی می‌دهد (شهر تهران بین ۵۱ درجه و ۶ دقیقه تا ۵۱ درجه و ۳۸ دقیقه طول شرقی قرار گرفته که در این پژوهش، میدان ولیعصر (عج) در مرکز تهران به طول جغرافیایی ۵۱ درجه و ۲۴ دقیقه، به‌عنوان مبنا قرار گرفته است).

شرقی‌ترین نقطه ایران

شرقی‌ترین نقطه ایران جایی است که

بیشترین فاصله را از خط نصف‌النهار مبدأ (گرینویچ) دارد و مکانی است که نصف‌النهار ۶۳ درجه و ۱۹ دقیقه و ۵۹ ثانیه از آن عبور می‌کند و مرز بین‌المللی ایران و پاکستان را در برمی‌گیرد. برابر نقشه این منطقه، نزدیک‌ترین آبادی به این محل بازارچه مرزی کوهک و با کمی فاصله پاسگاه مرزی کوهک است. روستای نوکجو نیز پس از پاسگاه قرار می‌گیرد، اما این سه آبادی خالی از سکنه دائمی هستند و اولین نقطه مسکونی و دارای جمعیت که به‌عنوان شرقی‌ترین نقطه ایران شناخته می‌شود **روستای کوهک** در دهستان کوهک و اسفندک از توابع بخش بم پشت شهرستان سراوان استان سیستان و بلوچستان است. گفتنی است در جلسه مورخ ۱۳ آبان ۱۳۹۷ هیئت محترم دولت با مصوبه ارتقای این دهستان به بخش، موافقت شد و با نام بخش مهرگان از بخش بم پشت مستقل شد. مرکز این بخش روستای اسفندک است که اکنون شرقی‌ترین مرکز بخش کشور به حساب می‌آید. روستای کوهک مرکز دهستان کوهک از توابع بخش مهرگان شهرستان سراوان، روی نصف‌النهار ۶۳ درجه و ۱۴ دقیقه قرار گرفته است. این روستا در سال ۱۳۹۵ و برابر

شرقی‌ترین نقطه مسکونی ایران روستای کوهک دهستان کوهک و اسفندک بخش بم پشت شهرستان سراوان در استان سیستان و بلوچستان

روستای سلیمان آغل
غربی ترین نقطه مسکونی
ایران است. این روستا از توابع
دهستان آواجیق شمالی بخش
دشتک شهرستان چالدران استان
آذربایجان غربی است

غربی ترین نقطه ایران

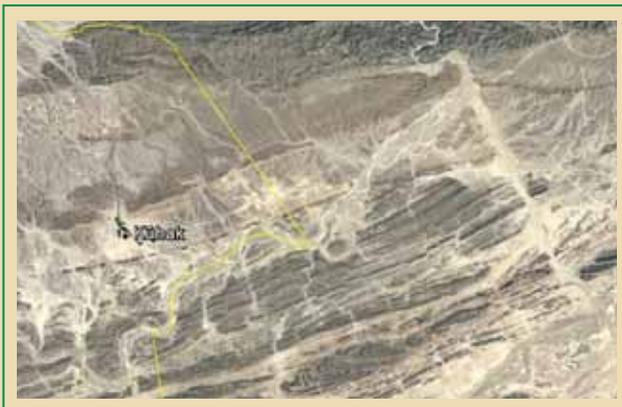
از غربی ترین نقطه ایران نصف‌النهار ۴۴ درجه و یک دقیقه و ۵۷ ثانیه می‌گذرد که نقطه صفر مرزی ایران و ترکیه است. این مکان نزدیک ترین جای ایران به خط نصف‌النهار مبدأ (گرینویچ) است. نزدیک ترین آبادی به این نقطه پاسگاه مرزی و نزدیک ترین روستا، روستای سلیمان آغل (سیلوم آغل) است. روستای سلیمان آغل غربی ترین نقطه مسکونی ایران است. این روستا از توابع دهستان آواجیق شمالی بخش دشتک شهرستان چالدران استان آذربایجان غربی است. نصف‌النهار ۴۴ درجه و ۳ دقیقه و ۲ ثانیه از این روستا می‌گذرد. روستا در فاصله حدود ۵۰ کیلومتری شمال غربی شهر سیه چشمه مرکز شهرستان چالدران واقع شده است. این روستا در سال ۱۳۹۵ جمعیتی حدود ۱۲ نفر داشته است. از غربی ترین نقطه ایران تا روستای سلیمان آغل حدود ۲ کیلومتر فاصله است.

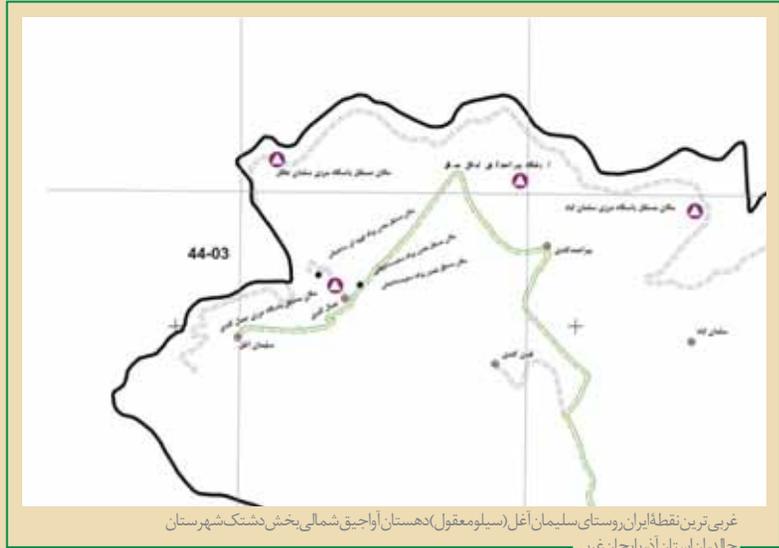
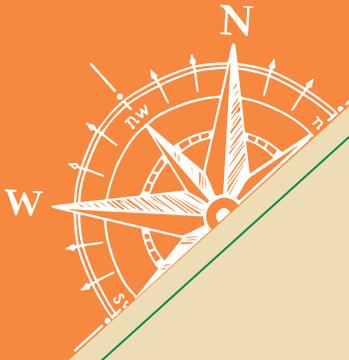
آخرین نقطه مسکونی ایران که لحظه ظهر را تجربه می‌کند. در این روستا زمان ظهر ۲۹ دقیقه و ۲۵ ثانیه دیرتر از ظهر تهران است. در غربی ترین نقطه کشور در مرز ایران و ترکیه نیز حدود ۲۹ دقیقه و ۳۰ ثانیه پس از تهران لحظه ظهر روی می‌دهد.

شهر آواجیق، مرکز دهستان آواجیق شمالی و مرکز بخش دشتک شهرستان چالدران، غربی ترین شهر کشور است. این شهر در طول شرقی ۴۴ درجه و ۹ دقیقه واقع شده است. بخش دشتک نیز غربی ترین بخش کشور به حساب می‌آید. شهر سیه چشمه مرکز شهرستان چالدران که در ۴۴ درجه و ۲۱ دقیقه طول شرقی قرار دارد، غربی ترین مرکز شهرستان ایران و شهر ارومیه در طول جغرافیایی ۴۵ درجه و ۳ دقیقه، غربی ترین مرکز استان کشور است.

براساس اطلاعات فوق، اختلاف طول جغرافیایی بین شرقی ترین نقطه و غربی ترین نقطه کشورمان حدود ۱۹ درجه و ۱۸ دقیقه و ۵۷ ثانیه است و بر این اساس، اختلاف افق (ظهر) بین شرقی ترین و غربی ترین نقطه کشور به یک ساعت و ۱۷ دقیقه می‌رسد.

در طول سال نیز با توجه به تغییر لحظه طلوع خورشید در ماه‌ها و فصول مختلف سال هم‌زمان با تغییر دایره روشنایی، در روز اول تیرماه و وقوع انقلاب تابستانی که طولانی ترین روز سال است، براساس ساعت رسمی تابستان، اولین نقطه‌ای که در ایران خورشید طلوع می‌کند شهر سرخس در شمال شرقی کشور و در استان خراسان رضوی است که خورشید ساعت ۵ و ۷ دقیقه بامداد طلوع می‌کند. در حالی که در کوهک در این روز خورشید ساعت ۵ و ۲۳ دقیقه طلوع می‌کند. اما در زمستان در حالی که در سرخس خورشید ساعت ۶ و ۳۴ دقیقه طلوع می‌کند، کوهک اولین نقطه در کشور است که شاهد طلوع خورشید در حدود ساعت ۶ و ۲ دقیقه است.

غربی ترین نقطه ایران روستای سلیمان اغل (سیلومعقول) دهستان آواجیق شمالی بخش دشتک شهرستان جلدران استان آذربایجان غربی

شمالی ترین نقطه ایران

شمالی ترین نقطه کشورمان جایی است که بیشترین فاصله از خط استوا را داراست. این نقطه در شمال غربی ایران، در عرض ۳۹ درجه و ۴۶ دقیقه و ۵۵ ثانیه شمالی و در مرز ایران و ترکیه است. نزدیکترین آبادی به آن چشمه ثریا و سپس پاسگاه گروهان بورالان است که چون جمعیت دائمی ندارند، **روستای قوش** با ۴۴۳ نفر جمعیت در سال ۱۳۹۵، شمالی ترین نقطه مسکونی کشور به حساب می آید. از روستای قوش تا شمالی ترین نقطه و چشمه ثریا حدود ۳ کیلومتر راه است. روستای قوش از توابع دهستان چایباسار شمالی بخش بازرگان شهرستان ماکو در استان آذربایجان غربی است.

اگرچه شمالی ترین نقطه کشورمان در شهرستان ماکو و در بخش بازرگان استان آذربایجان غربی واقع شده است و شمالی ترین شهر این قسمت از کشورمان شهر بازرگان است، اما چون این شهر بر مدار ۳۹ درجه و ۲۳ دقیقه واقع شده، شمالی ترین شهر کشور به شمار نمی آید. شهر پارس آباد که مرکز شهرستان پارس آباد در شمال استان

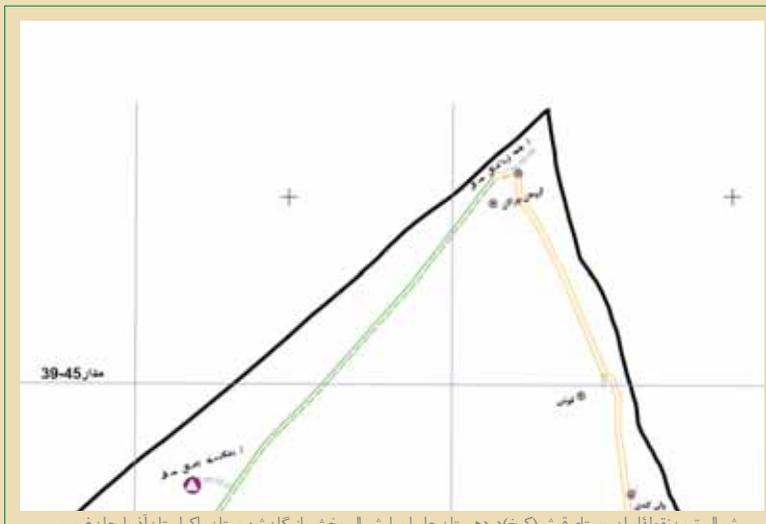
اردبیل است و بر مدار ۳۹ درجه و ۳۹ دقیقه قرار دارد، عنوان شمالی ترین شهر و شمالی ترین مرکز شهرستان کشور را به خود اختصاص داده است. همچنین این شهر مرکز بخش مرکزی شهرستان پارس آباد است، پس عنوان شمالی ترین مرکز بخش کشور را نیز داراست. شهر اردبیل که بر مدار ۳۸ درجه و ۱۵ دقیقه شمالی واقع شده، شمالی ترین مرکز استان کشورمان است.

جنوبی ترین نقطه ایران

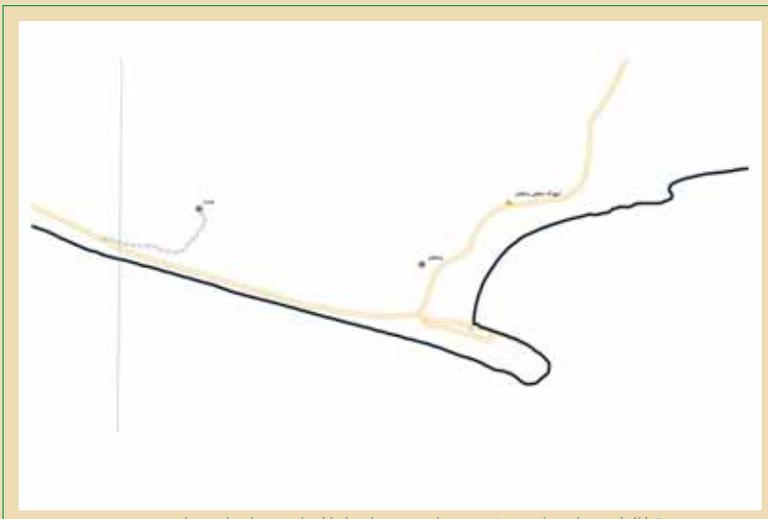
جنوبی ترین نقطه کشورمان در حدود یک کیلومتری جنوب شرقی روستای **پسابندر** در کرانه های شمالی دریای عمان و ساحل خلیج گواتر و در عرض

جغرافیایی ۲۵ درجه و ۳ دقیقه و ۳۳ ثانیه واقع شده است. پسابندر در ۸۵ کیلومتری شرق شهر چابهار است. این روستا در سال ۱۳۹۵ جمعیتی بالغ بر ۱۰۹۳ نفر داشته است. روستای پسابندر از توابع دهستان سندنمیرثویان بخش دشتیاری شهرستان چابهار در استان سیستان و بلوچستان است.

مرکز بخش دشتیاری شهر نگور است که در عرض بالاتری قرار گرفته و به همین جهت شهر چابهار در ۲۵ درجه و ۱۷ دقیقه عرض جغرافیایی جنوبی ترین شهر کشور و جنوبی ترین مرکز شهرستان کشور است و از آنجا که این شهر مرکز بخش مرکزی شهرستان چابهار است، جنوبی ترین مرکز بخش کشور نیز به حساب می آید. شهر بندرعباس در ۲۷ درجه و ۱۰ دقیقه عرض شمالی، جنوبی ترین مرکز استان کشور است.

شمالی ترین نقطه ایران روستای قوش (کوخ) در دهستان چایباسار شمالی بخش بازرگان شهرستان ماکو استان آذربایجان غربی

جنوبی ترین نقطه ایران روستای پسابندر در بخش دشتیاری شهرستان چابهار استان سیستان و بلوچستان

تفاوت طول روز در شمال و جنوب کشور در انقلابین

در روز اول تیرماه و هم‌زمان با انقلاب تابستانی نیمکره شمالی در شمالی‌ترین نقطه کشور (قوش در شمال استان آذربایجان غربی) خورشید ساعت ۶ و ۳ دقیقه و ۴۸ ثانیه طلوع می‌کند و در نتیجه طول روز به ۱۴ ساعت و ۵۹ دقیقه و ۲۵ ثانیه (تقریباً ۱۵ ساعت) می‌رسد.

در همین روز در جنوبی‌ترین نقطه کشور روستای پسابندر (در جنوب استان سیستان و بلوچستان) خورشید ساعت ۵ و ۳۵ دقیقه و ۲۸ ثانیه طلوع و در ساعت ۱۹ و ۱۷ دقیقه و ۱۲ ثانیه غروب می‌کند. طول روز به ۱۳ ساعت و ۴۱ دقیقه و ۴۴ ثانیه می‌رسد و این‌گونه اختلاف طول روز و میزان روشنایی بین شمالی‌ترین و جنوبی‌ترین نقطه کشور به یک ساعت و ۱۷ دقیقه و ۴۱ ثانیه می‌رسد. طول روز با توجه به وضعیت دایره روشنایی در فصل تابستان در مناطق شمالی بیشتر از نواحی جنوبی است.

در روز اول دی‌ماه و هم‌زمان با انقلاب زمستانی در نیمکره شمالی، در شمالی‌ترین نقطه کشور (قوش در شمال استان آذربایجان غربی) خورشید ساعت ۷ و ۴۹ دقیقه و ۳۸ ثانیه طلوع می‌کند و در ساعت ۱۷ و ۱۰ دقیقه و ۲۸ ثانیه غروب می‌کند. در نتیجه طول روز به ۹ ساعت و ۲۰ دقیقه و ۵۰ ثانیه می‌رسد.

در همین روز در جنوبی‌ترین نقطه کشور روستای پسابندر (در جنوب استان سیستان و بلوچستان) خورشید ساعت ۶ و ۵ دقیقه و ۳۳ ثانیه طلوع و در ساعت ۱۶ و ۴۰ دقیقه و ۱۱ ثانیه غروب می‌کند. طول روز به ۱۰ ساعت و ۳۴ دقیقه و ۳۸ ثانیه می‌رسد و این‌گونه اختلاف طول روز و میزان روشنایی بین شمالی‌ترین و جنوبی‌ترین نقطه کشور به یک ساعت و ۱۳ دقیقه و ۴۸ ثانیه می‌رسد. طول روز با توجه به وضعیت دایره روشنایی در فصل زمستان در مناطق جنوبی بیشتر از نواحی شمالی است.

منابع

۱. مرکز آمار ایران، نقشه‌های تقسیمات کشوری دقیق، ویژه سرشماری سال ۱۳۹۵.
۲. مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری رسمی سال ۱۳۹۵.
۳. روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران، سال ۷۴، شماره ۲۱۴۶۱، ویژه‌نامه ۱۱۰۳ مصوبات هیئت وزیران، تاریخ انتشار ۲۷ آبان ۱۳۹۷.
۴. نرم‌افزار گوگل ارث و تصاویر ماهواره‌ای موجود در شهریور ۱۳۹۷.
۵. نرم‌افزار تعیین اوقات شرعی شهید آوینی.